

MARJOLEINE DE VOS

Als je mij dan eindelijk zou kennen

Waarom is het zo angstaanjagend dat we overal gezien en gelezen en gevolgd en afgeluisterd (kunnen) worden? De mensen die zeggen 'ach als je niets te verbergen hebt' zijn onnozelaars, dat weten we nu wel. Ineens is bijna iedereen er van doorrongen dat er iets niet klopt.

Maar niet omdat iedereen zo bang is voor wat de NSA met hun gegevens doet denk ik, want de meesten zullen toch wel denken: in mij zijn ze niet geïnteresseerd. Ik heb niets te verbergen. En in zekere zin is dat ook zo. Als je erover praat met mensen, en wie doet dat niet, het is het gesprek van de dag, is bijna iedereen bevreesd voor wat er zou kunnen gebeuren.

Niet onterecht, zoals het verleden ons al vaak genoeg heeft laten zien. We hebben een wereld ingericht waarin je niet meer aan de aandacht kunt ontsnappen. Waar de Oostblok-geheime diensten vroeger enorme moeite moesten doen om stiekem in je huis af luisterapparatuur aan te brengen, dragen we nu zelf, vrijwillig, onze af luister- en volgapparatuur met ons mee. Maar natuurlijk niet met de bedoeling daarmee bespioneerde te worden.

Wat de mensen uit het Oostblok vreselijk vonden toen ze na de val van de Muur konden zien wat voor gegevens er allemaal over ze verzameld waren, was vooral het feit dat al die gegevens verzameld waren. Gesprekjes met vrienden. Opmerkingen over een boek. Gedragingen in de huiselijke kring.

„Als je mij dan eindelijk zou kennen, ik/ zou weggaan G, ik houd er niet van om/ te worden gekend door iemand die ik niet" schreef Rutger Kopland in zijn aan 'G' gerichte cyclus. Voor 'G' mag je wel 'God' lezen. Iemand die je kent en die jij niet kunt kennen. Iemand die je altijd in de gaten heeft. Het is een beeld dat menigeen schrik aanjaagt en dat alleen verdraaglijk gemaakt kan worden door te veronderstellen dat het een liefdevolle blik is die op je geworpen wordt. Maar de NSA, de bedrijven, de zorgverzekeraars, de hackers, de stalkers, de snuffelaars, die werpen geen liefdevolle blik.

Neel! Dat vind ik niet leuk! Ik wil niet weten wat 'andere lezers' kochten

Op internet krijg je aanbiedingen 'op maat'. LinkedIn biedt mij mensen aan die ik inderdaad ken - zelfs als we volgens datzelfde LinkedIn maar één gemeenschappelijke LinkedIn-connectie hebben. Dat betekent dus dat het programma zijn gegevens niet alleen van mijn LinkedIn-gedrag haalt, maar ook in mijn emailcontacten kan neuzen? Ziet met welke andere computers de mijne contact maakt? Daar zit niet meer iemand achter die dat wil weten, dat gebeurt gewoon. De technologie is er en die werkt dus. G.

Het voelt alsof er iets heel fundamenteels wordt aangetast. Niet alleen je privacy, die ook, in de eerste plaats. Maar ook je recht om eigenaardig te zijn, ongekend te zijn. Er is, hoe onschuldig dat ook is, iets irritants aan een computerprogramma dat, als je bijvoorbeeld een boek hebt gekocht, meteen zegt: 'dit vind je vast ook leuk'.

Neel! Dat vind ik helemaal niet leuk! Ik wil niet weten wat 'andere lezers' kochten, met de stille aansporing erachter: Doe dat ook! Je wilt toch graag net zo zijn als andere lezers? Je wilt toch graag mee kunnen praten? Zelfs als je niet meteen denkt aan de angstaanjagende gevolgen die al dat gespioneer kan hebben, dan nog zit er iets weerzinwekkends in het gelijkmakende karakter van dit alles: jij bent zoals alle anderen. We weten wat je 'leuk' vindt. We weten alles over je.

„Ik zou weggaan", schrijft Kopland. Maar er valt hier helemaal niets weg te gaan. „Ik zou je vergeten,/ maar door jou niet worden vergeten." Zo is het precies. „Kijk, daar houd ik niet van, te blijven leven/ waar ik zelf niet meer ben".

Zonde voor arbeidsmarkt als mbo'ers doorstuderen

Niets wijst erop dat het sociaal leenstelsel de doorstroming van mbo naar hbo frustreert. Wie wil, kan doorleren, aldus *Jet Bussemaker*.

Volgens Leo Prick, medewerker van NRC Handelsblad, zal studeren straks alleen nog voor de rijken zijn. In de krant van 30 december betoogde hij dat het sociaal leenstelsel jongeren uit de lage inkomensgroepen afschrikt. De samenleving wordt daar ongelijker van, aldus de onderwijspublicist. Hij ziet in het sociaal leenstelsel het voorlopige sluitstuk van een onderwijsbeleid dat leidt tot maatschappelijke tweedeling.

Dat zijn grote woorden. De vraag is of het ook terechtere woorden zijn. Wat mij betreft slaat Leo Prick de plank flink mis. In de afgelopen vijftien jaar, sinds het invoeren van de huidige studiefinanciering, is het aantal studenten dat een hbo of universitaire opleiding volgt meer dan verdubbeld. Zij hebben zich de afgelopen jaren blijkbaar niet laten weerhouden door de kosten van studeren. Immers, studenten krijgen nu een beperkte basisbeurs (100 euro voor thuiswonenden, 280 per maand voor uitwonenden), de rest lenen ze bij tegen gunstige voorwaarden, al dan niet aangevuld met eigen inkomsten, ouderbijdragen of een aanvullende beurs voor studenten met ouders met lagere inkomens. De toename van het aantal studenten heeft er toe geleid dat thans 42 procent van de Nederlandse beroepsbevolking een hogere opleiding heeft. De feiten uit het verleden spreken Leo Prick dus tegen.

Zal dat bij een sociaal leenstelsel anders zijn? Bij een sociaal leenstelsel gaan studenten de huidige basisbeurs ook lenen. Dat leidt inderdaad tot een hogere studieschuld (bij een vierjarige studie zo'n 4.800 euro voor thuiswonenden en 13.000 euro voor uitwonenden). Wat blijft is een aanvullende beurs voor studenten met ouders met lagere inkomens.

Daar komt bij dat studenten de lening afbetalen tegen een lage rente, en alleen als ze voldoende verdienen. Is dat niet het geval, dan wordt de schuld kwijtscholden en is het risico voor de staat. Gegeven het feit dat mensen met een hogere opleiding anderhalf tot twee keer zo veel verdienen als anderen, moeten ze de bijkomende schuld redelijkerwijs kunnen dragen.

Ervaringen in andere landen en Nederlandse onderzoeken laten zien dat er geen noemenswaardige structurele veranderingen in studiegedrag zullen optreden. Alle leerlingen die nu op het voortgezet onderwijs zitten, geven aan dat ze toch zullen gaan studeren. Kortom, ook de verwachtingen spreken Prick tegen.

De enige feiten die hem zorgen zouden kunnen baren, zijn die over een beperkte groep

Het sociaal leenstelsel leidt tot een hogere studieschuld, maar wie niet kan terugbetalen hoeft niet terug te betalen

Jet Bussemaker (PvdA) is minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

mbo'ers die aangeeft met een leenstelsel betaald werk te verkiezen boven studeren. Maar je kunt je afvragen hoe erg het is als zij kiezen voor werk in plaats van studie.

Immers, zij hebben een afgeronde vakopleiding waarmee ze goed aan de slag kunnen (de werkloosheid onder mbo'ers is lager dan die onder hbo'ers), ze zijn vaak sterk praktijkgericht waardoor werken ook aantrekkelijk is.

Daar komt nog eens bij dat het aantal uitvallers in het eerste jaar hoger onderwijs gigantisch is, met name onder mbo'ers. Alleen al in het eerste jaar verlaten 14.000 studenten definitief het hoger beroeps onderwijs. Het als zelfstandig doel formuleren van zo veel mogelijk hoogopgeleiden, zoals Prick doet, leidt juist tot gedesillusioneerde uitvallers.

Natuurlijk, iedereen die wil en kan, moet verder kunnen leren. Maar dat kan nog steeds met een leenstelsel. Wat vooral nodig is, voor alle aankomend studenten, is een betere en soms flexibele overgang van voortgezet of middelbaar beroeps onderwijs naar hoger onderwijs, een groter bewustzijn over wat studeren inhoudt en in veel gevallen een beter voorbereide studiekeuze.

Wat mij stoort aan Prick is dat hij scherpe kritiek levert op elk gebruik van het profijtbeginnel omdat het gelijke kansen zou beperken, maar helemaal niet in de gaten heeft hoe ver de kansen zich al ontwikkeld hebben. Wie vandaag de dag op een hbo komt zal zien dat dit, zeker in de grote steden, laboratoria van sociale emancipatie zijn. Kijk naar allochtone meisjes die daar met veel inzet en passie werken aan hun eigen intellectuele en economische zelfstandigheid.

In het onderwijs van die groep studenten zal de overheid net als nu blijven investeren, ruim 6.000 euro per jaar per student. En inderdaad, dan vragen we ook wat van de student zelf. Omdat studeren zowel een investering in jezelf als in de samenleving is. Niet alleen nu, maar ook in de toekomst. En daarom ploegen we de middelen die vrijkomen met een sociaal leenstelsel weer terug in verbetering van kwaliteit van hoger onderwijs.

Van de 7 miljard die we uitgeven aan hoger onderwijs, besteden we nu 4 miljard aan onderwijs en 3 miljard aan studiefinanciering. Met een sociaal leenstelsel bewerkstelligen we een verschuiving van investeren in levensonderhoud naar investeren in goed onderwijs. Daardoor kan niet alleen de huidige generatie, maar ook de toekomstige generatie profiteren van een toegankelijk, kwalitatief hoog en sociaal onderwijs stelsel.

BRIEVEN

Oldtimers

Zondagsrijder vervuult niet

Vorige week heb ik een goede vriend, een op milieuvriendelijk lpg-brandstofrijdende Jaguar XJ6 4.2, geboortjaar 1976, geschorst en opgesloten in een donkere schuur. Daar zal hij 2,5 jaar moeten blijven omdat een dwaallicht op het ministerie van Financiën denkt dat de op lpgrijdende oldtimers heel veel kilometers per jaar maken.

Een misvatting en tevens een getuigen van weinig kennis van zaken. Ik rij met mijn goede vriend circa 4.500 km per jaar, waarvan 85 procent in het buitenland.

Door deze nieuwe regeling van de motorrijtuigenbelasting voor oldtimers moet ik voor die circa 4.500 km per jaar ruim 2.100 euro gaan betalen, dat wil ik niet en kan ik mij ook niet veroorloven. De overheid

noemt dit belasting, ik ben geneigd dit diefstal of oplichting te noemen. De staatssecretaris durfde in zijn memorie van antwoord te suggereren dat de eigenaren van op lpgrijdende oldtimers, om eventueel gebruik te kunnen maken van de 25 procentregeling voor benzine-oldtimers, deze lpg-oldtimers maar moeten ombouwen voor benzinebrandstof. Hoe was het ook weer meneer de staatssecretaris, worden de burgers niet geacht wat meer uit te geven voor een milieuvriendelijke omgeving, ja toch? Kennelijk geldt dat in dit geval niet voor de overheid. Het trieste voor mij is, 81 jaar zijnde, dat het zeer de vraag is of ik over 2,5 jaar nog met mijn goede vriend kan rijden.

Volksvertegenwoordiging, door deze nieuwe regeling in de huidige vorm te accepteren, heeft u zeer slecht werk gedaan.

W.F. de Lusenet Apeldoorn

Jaarwisseling

Wordt dan alles strafbaar?

NRC Handelsblad van 31 december 2013 meldt: Rechters willen zwaar straffen bij jaarwisseling. Daar kijkt erg van op, want dat kunnen wij toch niet helpen, dat dat jaar wisselt? En hoe zit het met het wisselen van de zorgverzekering en van energieleverancier volgend jaar? Wordt dat ook allemaal strafbaar?

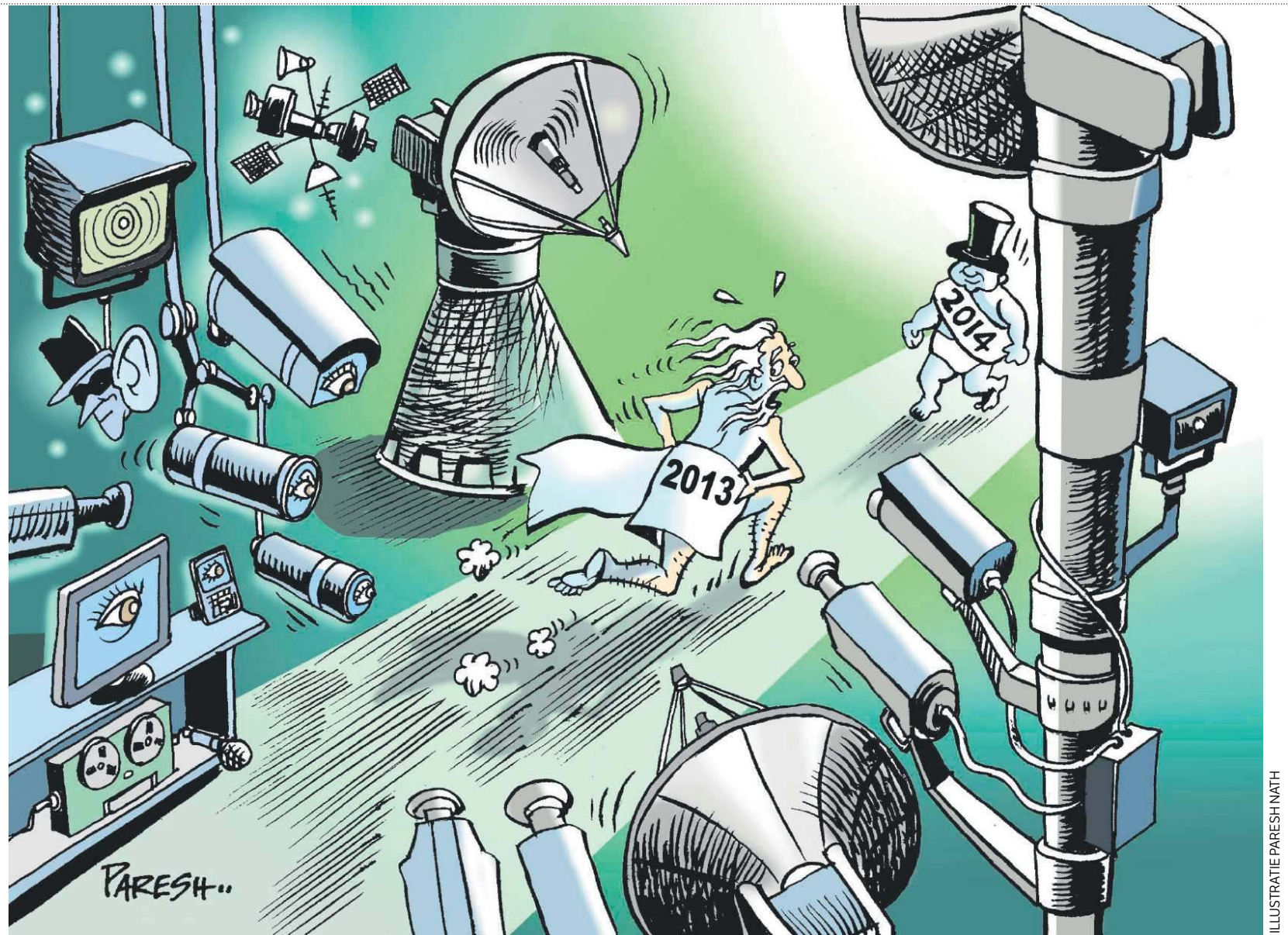
O.L.E. Jongmans Wateringen

Aardbevingen

Een bestemming voor CO₂

Waarom pompen we ons overtoollig CO₂ voortaan niet in onze lege aardgasputten om zo ook de kans op verdere bodemdalingen, -bevingen en -schokken te minimaliseren?

Pek van Andel Feerwerd (Groningen)

ILLUSTRATIE PARESH WATH

NSA-gegluur leidt tot zelfcensuur

Amerikaanse schrijvers voelen zich bespied door de NSA. *Dave Eggers* waarschuwt voor een intellectuele ijstijd.

De meeste burgers zouden er bezwaar tegen hebben als de overheid hun huis zou doorzoeken zonder huiszoekingsbevel. Als je zou horen dat, terwijl jij op je werk bent, de overheid zonder reden dat zou spullen spijt, voel je daar wellicht ongemakkelijk bij. Misschien zou je het zelfs een overtreding van jouw rechten vinden, en bovendien van de grondwet.

Maar wat als de overheid dan zou zeggen: „Ten eerste doorzoeken we ieders huis, dus wordt er niemand uitgepikt. Ten tweede: we linken je adres niet aan je naam, dus maak je geen zorgen. We doorzoeken gewoon ieder huis, iedere dag, zonder uitzondering, en als we iets noemenswaardigs vinden laten we het weten. Trek 't je niet aan." Ja, het is vreemd om in de Verenigde Staten te wonen in het NSA-tijdperk. Niet alleen omdat de verzamelmethodes van de National Security Agency schijnbaar grenzeloos en steeds dieper doordringen, maar omdat de meeste Amerikanen het zich inderdaad niet aantrekken. Na de Snowden-onthullingen was er wel wat opwindend, en een zootje aanklachten van burgerrechtenorganisaties. Maar de meeste peilingen tonen dat 50 procent van de Amerikanen - onder wie schokkend veel Democraten - de binnenlandse spionage van de NSA min of meer aanvaardbaar vindt. De gematigden wringen zich in pretzelachtige bochten om de NSA-verzameloede te verdedigen.

Om het effect van de NSA op vrije meningsuiting te verhelderen verrichte het schrijversgilde PEN American Center onlangs onderzoek naar de gevoelens van zijn Amerikaanse leden over het grote bereik van de NSA. Het rapport, getiteld Chilling Effects, toont dat 88 procent van de ondervraagde schrijvers moeite heeft

met het onderzoeksprogramma van de NSA en dat 24 procent van de schrijvers sindsdien bepaalde onderwerpen vermijden heeft in e-mails en telefoongesprekken. Het meest verontrustende: 16 procent van de ondervraagden zei dat ze een project terzijde hebben geschoven, vanwege de gevoeligheid ervan.

Dat is op vele niveaus zorgelijk. Ten eerste is het verbijsterend dat een schrijver een onderwerp zo gemakkelijk terzijde schuift - dat een schrijver zich zo gemakkelijk laat intimideren en onderdrukken. Tot op heden is er immers nog geen schrijver in de gevangenis beland dankzij de NSA-gegevens. En hoewel er vast een zwarte lijst zal zijn, is nog geen enkel PEN-lid ondervraagd naar aanleiding van telefoongesprekken, zoekopdrachten of online bezigheden. Maar het leven onder een volkender van argwaan en het gevoel dat het niet de vraag is of maar wel wanneer bepaalde informatie tegen je gebruikt zal worden, gaat in tegen het idee van vrije meningsuiting in onze democratie.

De petitie *Writers Against Mass Surveillance*, wereldwijd al ondertekend door 562 schrijvers, is een essentiële stap op weg naar een internationale digitale grondwet. Maar totdat er zo iets is zullen honderden miljoenen mensen, onder wie schrijvers, leven in de veronderstelling dat alles wat ze digitaal of telefonisch doen ooit tegen hen gebruikt kan worden.

Het werk van een schrijver is problemen zoeken. Dat zei een personage in *The Front*, een film uit 1976 over de tijd van de anticomunistische heksenjacht van senator McCarthy. Woody Allen speelt in de film boekmaker Howard Prince, die door een bevriende, geachteerde scenarioschrijver gevraagd wordt om samen met hem een front te vormen: Prince zou zijn naam onder scenario's zetten van

Dave Eggers is een Amerikaanse schrijver. Onlangs verscheen van hem *De Cirkel*, een roman over een sociaal medium dat privacy in de ban doet. © The Guardian. Dit is een ingekorte versie.

schrijvers die van communistische sympathieën worden verdacht. Prince stemt toe en trekt daardoor de aandacht van de autoriteiten.

De parallellen tussen die tijd en het hedendaagse zijn talrijk - de algemene sfeer van verdachtmaking, het sinistere gevoel bespied te worden, zonder te weten wanneer precies. De scenarioschrijver van *The Front*, Walter Bernstein, was zelf slachtoffer van chantage. Zijn telefoon werd afgetapt, de FBI schaduwde hem, zijn vrienden werden lastiggevallen en zijn paspoortaanvraag werd afgewezen.

Ik belde met Bernstein, die nu 94 is en nog steeds schrijft, en ik vroeg hem of hij dacht dat ons tijdperk van binnenlandse spionage even gevaarlijk is als dat het in zijn tijd was. „Op een bepaalde manier is het nu erger", zei hij. „Het toezicht betreft nu iedereen. En het wordt nog erger. De misdaden die gepleegd zijn in naam van nationale veiligheid zijn zeer groot, en er bestaat geen antwoord op." Het is onwaarschijnlijk dat je te weten komt wat de NSA over je heeft verzameld. „Ik vermoed dat je geen kans maakt", zegt Rachel Levinson-Waldman, advocaat bij de rechtenfaculteit van de New York University. Ze wees me op iets interessants aan het PEN-onderzoek. Als schrijvers aannemen dat ze bekeken worden, „kunnen ze hele onderzoeksgebieden links laten liggen. Ze kunnen zeggen: het is het me niet waard dat de overheid me gaat volgen. Moeilijke onderwerpen worden alleen nog aangepakt worden door degene die zich onaantastbaar wanen".

Denk eens aan alle berichten die je ooit verstuurd hebt. Al je telefoongesprekken en alle zoekopdrachten die je hebt uitgevoerd. Zou één ervan verkeerd geïnterpreteerd kunnen worden? Zou één ervan tegen je gebruikt kunnen worden door de volgende McCarthy? Dit is het meest kwaadaardige en verwoestende aspect

van de huidige situatie. Niemand weet zeker wat er verzameld, opgenomen, geanalyseerd en opgeslagen wordt - en wat er in de toekomst mee zal gebeuren.

Een paar jaar geleden schreef de Californische hoogleraar John Villasenor een angstaanjagende studie waarin hij uitlegde hoe gemakkelijk het is voor de overheid om de volledige inhoud van alle telefoongesprekken in een land op te nemen en op te slaan. De technologie is klaar voor gebruik en de opslagkosten zijn zo laag dat een land als Syrië alle telefoongesprekken van alle burgers jaarlijks voor minder dan 700.000 euro kan opslaan, ofwel zo'n 6 cent per persoon. De stap van het verzamelen van alle metadata naar het verzamelen van alle gesprekken zelf is geen stap.

Het PEN-onderzoek is niet de belangrijkste barometer van burgerlijke gedachten, maar als schrijvers hun gedrag aanpassen, dan doen vele miljoenen mensen dat. „Burgers moeten in een democratie privacy hebben, en daar zelf de macht over hebben", zegt Levinson-Waldman. „Zonder de zekerheid van privacy is het onmogelijk om met volle overtuiging een andere mening te verdedigen dan de overheid. Dat is cruciaal in onze samenleving." Een natie vol individuen die ervoor kiezen om bepaalde telefoongesprekken niet te voeren of bepaalde e-mails niet te versturen, voelt niet alleen een chilling effect. In die natie dreigt een permanente intellectuele ijstijd.

Walter Bernstein, die McCarthy overleefde en wiens vroegere vrienden liever de straat overstaken dan met hem gezien werden, is nu banger dan ooit. Ik vroeg hem om advies voor schrijvers, en voor ons allemaal. Het enige is weerstand bieden, zei hij. „Weerstand. Weerstand. Weerstand."